

BUREAU CLARA WICHMANN

JAARVERSLAG 2022

VOORWOORD	3
ORGANISATIE	4
1. 2022 IN HET KORT	6
2. STRATEGISCHE RECHTSZAKEN EN PROCEDURES	9
3. SAMENWERKINGEN	15
4. PROJECTEN EN ACTIES	19
5. IN DE MEDIA	22

VOORWOORD

2022 was voor Bureau Clara Wichmann een bijzonder jaar. Op 15 februari was het precies 100 jaar geleden dat Clara Wichmann overleed, we vierden het eenjarig bestaan van de Vrouwenrechtswinkel in Amsterdam West en we wonnen een aantal belangrijke rechtszaken. In dit jaarverslag blikken we met trots terug op onze zaken, activiteiten en inzet.

Als feministische organisatie willen we meer en zichtbaarder aandacht besteden aan intersectioneel feminisme. Met de Vrouwenrechtswinkel maken we dat concreet en we voorzien ook duidelijk in een behoefte. Meer dan 400 vrouwen kwamen dit jaar langs voor juridisch advies. Daarom hebben we twee nieuwe locaties opgezet; in Amsterdam Noord en in Amsterdam Zuidoost. Onze inspanningen werden ook gezien door anderen; we wonnen de Gouden Zandloper - een belangrijke prijs in het juridisch speelveld - in de categorie Access to Justice.

In 2022 hebben we ons archief, met alle dossiers van de afgelopen 39 jaar, overgebracht naar Atria. Dit kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis is de uitgelezen plek om het archief van het Bureau te bewaren. Zij zorgen ervoor dat ons archief nu breed toegankelijk wordt.

Daarnaast zijn we heel blij dat we Lilianne Ploumen als senior adviseur in ons team konden verwelkomen. Zij brengt kennis mee over maatschappelijke en politieke ontwikkelingen op het gebied van gendergelijkheid. Daarnaast wil ze haar netwerk graag inzetten voor internationale strategische juridische procedures.

Twee rechtszaken konden we dit jaar positief afronden. Het College voor de Rechten van de Mens oordeelde dat er wel degelijk sprake was van discriminatie bij de vrouwelijke bedrijfsjurist bij Wehkamp. Zij verdiende €1.000,- per maand minder dan haar mannelijke collega. Wehkamp besloot vervolgens in het hoger beroep aan alle vorderingen te voldoen. Deze rechtszaak voor gelijke beloning laat zien dat melden loont. Goed nieuws was er ook voor Storm Vogel en Ryan Rafael Raj Ramharak. Zij kunnen na een lange juridische procedure, eindelijk een X laten registreren in hun geboorteakte en paspoort,

Het was ronduit teleurstellend dat de rechtbank Den Haag oordeelde dat de Staat niet verantwoordelijk is voor het leed dat Trudy Scheele-Gertsen en andere vrouwen is aangedaan die gedwongen hun kind afstonden in de periode 1956-1984. Maar deze zaak blijft natuurlijk onder onze aandacht.

Op deze plek wil ik ook graag de advocatenkantoren bedanken die ons pro bono bijstaan. Zonder hen zouden wij veel van deze rechtszaken niet kunnen voeren.

In dit jaarverslag lichten we nog veel meer van onze rechtszaken en activiteiten uit. Veel leesplezier!

Yomi van der Veen
Directeur

ORGANISATIE

Bureau Clara Wichmann is een stichting en heeft daarom geen winstoogmerk. De bestuursleden ontvangen geen beloning voor hun bestuurswerkzaamheden.

Staf

Het Bureau geeft leiding aan projecten, initieert activiteiten en rechtszaken en is verantwoordelijk voor de communicatie en coördinatie van Bureau Clara Wichmann. Het bureau werd tot 31 december 2022 gevormd door:

- **Dr. mr. Anniek de Ruijter**
- **Agnes Cremers, MA**
- **mr. Femke Zeven**
- **mr. Rajae Azaroual**
- **Lilianne Ploumen**
- **Lilit Zeltsburg**
- **Janneke Holman, BA**
- **Saida Ouahadi**
- **mr. Sarah Jeddaoui**

Algemeen bestuur

Het bestuur van de stichting Bureau Clara Wichmann werd tot 31 december 2022 gevormd door:

- **Dr. mr. Lyn Tjon Soei Len**
Voorzitter
- **mr. Anita de Casparis**
Penningmeester
- **mr. Nani Jansen Reventlow**
Algemeen Bestuurslid

Beoordelingscommissie Rechtszaken

De beoordelingscommissie Rechtszaken wordt gevormd door strategische juridische adviseurs. De commissie beoordeelt of een strategische rechtszaak of een proefproces binnen de statuten en doelstellingen van Bureau Clara Wichmann past. De commissie adviseert de directeur en het bestuur van het Bureau over de wenselijkheid van het voeren van een procedure en de toedeling van middelen vanuit het rechtszakenfonds voor het starten van een rechtszaak.

De strategische juridische adviseurs tot 31 december 2022:

- mr. Elena Deliran
- mr. Margreet Hemmes
- mr. Jelle Klaas
- mr. Nawal Mustafa
- mr. Linde Bryk
- mr. Heidi Lichtevelde
- mr. Janneke van der Kroon
- Dr. mr. Marlies Vegter
- mr. Lisa van der Maden
- Dr. mr. Natasa Nedeski
- Dr. Doutje Lettinga

Raad van Toezicht

In 2022 zijn de statuten gewijzigd en is onder meer een Raad van Toezicht ingesteld, deze bestaat tot 31 december 2022 uit de volgende leden:

- mr. Monique Steijns, voorzitter
- Drs. Cristina Guerrero Paez, lid
- mr. Regien de Graaf, secretaris

LAAGDREMPELIG EN GRATIS JURIDISCH ADVIES VOOR VROUWEN IN AMSTERDAM

Samen met de Amsterdam Law Hub en de Gemeente Amsterdam vierden wij het eenjarig bestaan van de Vrouwenrechtswinkel in Amsterdam West. Wij openen nieuwe vestigingen in Amsterdam Noord en Amsterdam Zuidoost

× Vrouwenrechtswinkel
× Amsterdam

1

2022 IN
HET KORT

VROUWENRECHTSWINKEL AMSTERDAM

Samen met de Amsterdam Law Hub en de gemeente Amsterdam vierden we het eenjarig bestaan van de Vrouwenrechtswinkel in Amsterdam West. Met de start van nieuwe vestigingen in Amsterdam Noord en Amsterdam Zuidoost kunnen we nog meer vrouwen helpen met laagdrempelig en gratis juridisch advies. En we wonnen de Gouden Zandloper in de categorie Access to Justice.

HOGER BEROEP INGEDIEND VOOR GRATIS ANTICONCEPTIE

Na de uitspraak van de rechtbank Den Haag van oktober 2021 heeft Bureau Clara Wichmann samen met De Goede Zaak, Women INC., het Humanistisch Verbond, de Nederlandse Vrouwenraad en namens 7300 mede-eisers hoger beroep ingesteld. In 2022 dienden we de memorie van grieven in.

RECHTSZAAK 'AFSTANDSMOEDERS':

De rechtbank Den Haag oordeelde in de bodemprocedure van 'afstandsmoeder' Trudy Scheele-Gertsen, dat de Staat niet structureel juridisch verwijtbaar heeft gehandeld. Hiermee wees de rechtbank de vorderingen van Trudy Scheele-Gertsen en de andere vrouwen die gedwongen afstand hebben moeten doen van hun kind en namens wie wij procedeerden, af. In 2023 gaan we in hoger beroep.

COLLECTIEVE ACTIE ZIEKMAKEN- DE BORSTIMPLANTATEN

Wij dagvaardden Allergan in een collectieve rechtszaak met de eis dat Allergan de schade vergoedt die vrouwen door Biocell-implantaten hebben geleden.

X IN GEBOORTEAKTE EN PASPOORT

De Rechtbank Zwolle deed niet alleen de baanbrekende uitspraak dat Storm Vogel een X in hun geboorteakte en paspoort mag laten registreren, maar oordeelde ook dat hiervoor de eigen verklaring over de genderbeleving voldoende is.

WEHKAMP

Het College voor de Rechten van de Mens oordeelde dat er wel degelijk sprake was van discrim-

inatie bij de vrouw die veel minder verdiende dan haar mannelijke collega in dezelfde functie bij Wehkamp. Wehkamp betaalde de vrouw alsnog het volledige salaris, een aanvullende ontslagvergoeding plus alle advocaat- en proceskosten.

INTEGRALE BEKOSTIGING GEBORTEZORG

Wij stuurden een brief naar de minister en Tweede Kamerleden omdat de nieuwe integrale bekostiging geboortezorg ten koste gaat van de keuzevrijheid van vrouwen en het inkomen en de zelfstandigheid van verloskundigen. Wij riepen verloskundigen op om in verzet te komen en op 1 april demonstreerden we met hen op het Malieveld.

ABORTUSPIL BIJ DE HUISARTS

De Tweede Kamer stemde voor de initiatiefwet om de abortuspil ook bij de huisarts verkrijgbaar te maken. Wij hebben – samen met Women on Waves en andere organisaties jaren gestreden om de abortuspil bij de huisarts verkrijgbaar te maken en uit het Wetboek van Strafrecht te halen. Op 6 december 2022 werd het initiatiefwetsvoorstel daartoe in de Eerste Kamer aangenomen.

AFSCHAFFING VERPLICHTE BEDENKTERMIJN ABORTUS

De Tweede Kamer stemde met ruime meerderheid voor het afschaffen van de verplichte bedenktijd voor een abortus. De vijf dagen bedenktijd is betuttelend, belastend en tast de autonomie van vrouwen aan. Wij deden in 2021 samen met het Humanistisch Verbond, Rutgers, De Bovengrondse, Women on Waves en Abortion Network Amsterdam een oproep aan de Tweede Kamer om de bedenktijd af te schaffen.

BETERE RECHTSPOSITIE VOOR HUISHOUDELIJK WERKERS

Wij steunden PGB-thuishulp Carol in haar zaak voor een WW-uitkering. De Rechtbank Rotterdam oordeelde dat PGB-zorgverleners niet mogen worden uitgesloten van sociale zekerheid, omdat dit discriminatoir is. Dit heeft gevolgen voor duizenden werkenden in de huishoudelijke dienstverlening.

OOORDEEL COLLEGE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: ONGELIJKE BELONING DOOR WEHKAMP IS DISCRIMINATIE.

Na het oordeel betaalde Wehkamp de vrouw die veel minder verdiende dan haar mannelijke collega in dezelfde functie alsnog het volledige salaris, een aanvullende ontslagvergoeding plus alle advocaat- en proceskosten.

2

STRATEGISCHE RECHTSZAKEN EN PROCEDURES

GRATIS ANTICONCEPTIE

In 2011 werd een belangrijke feministische strijd tenietgedaan. Anticonceptie werd uit het basispakket gehaald met het argument dat het niet 'medisch noodzakelijk' is. Sindsdien zijn het vooral mensen die zwanger kunnen worden, die de kosten dragen.

Bureau Clara Wichmann vindt dat gratis anticonceptie een zaak is voor de overheid: anticonceptie is een fundamenteel reproductief recht. Het maatschappelijke, economische en individuele gewin van anticonceptie weegt makkelijk op tegen de kosten hiervan op de begroting van de overheid.

Daarom startten wij, samen met De Goede Zaak, Women Inc, het Humanistisch Verbond, en de Nederlandse Vrouwenraad een rechtszaak tegen de Staat samen met meer dan 7000 mede-eisers die zich inschreven via www.eenzaakvooriedereen.nl.

In 2020 overhandigden wij de dagvaarding namens meer dan 7000 mede-eisers aan de minister van VWS. In het voorjaar van 2021 werd de motie voor anticonceptie in het basispakket aangenomen in de Tweede Kamer. Waarbij wij vinden dat kosten van anticonceptie niet onder het eigen risico zouden moeten vallen, omdat het dan nog altijd niet gratis is. Maar de Minister ontraadde deze motie. Op dit moment is er dan ook nog steeds geen non-discriminatoire toegang tot anticonceptie.

Stand van zaken

De rechtbank Den Haag oordeelde in 2021 dat anticonceptie niet gratis hoeft te worden en wees daarmee de vordering af. De Rechtbank erkende wel dat de toegang tot anticonceptie goed gewaarborgd moet zijn en dat er politiek en maatschappelijk draagvlak is voor gratis anticonceptie. Echter, de plicht van de overheid om de toegang tot anticonceptie te waarborgen betekent volgens de Rechtbank niet dat anticonceptie gratis hoeft te zijn.

Omdat volgens ons de Rechtbank onvoldoende heeft gemotiveerd waarom er geen sprake zou zijn van discriminatie, zijn wij samen met De Goede Zaak en de andere organisaties in hoger beroep gegaan. In augustus 2022 dienden wij de memorie van grieven in. Op 19 juni 2023 vond de zitting bij het Gerechtshof in Den Haag plaats. Wij verwachten de uitspraak in september 2023.

Advocatenkantoor De Brauw staat ons pro bono bij in deze zaak.

MOEDERS DIE GEDWONGEN AFSTAND MOESTEN DOEN VAN HUN KIND

Van 1956 tot 1984 werden tussen de 13.000 en 20.000 vrouwen onder druk gezet om hun kind af te staan. Veelal omdat ze ongehuwd waren. De Raad voor de Kinderbescherming had deze moeders moeten bijstaan en voorlichten over hun rechten, maar deed in veel gevallen het tegenovergestelde. Uit het dossier van Trudy Scheele-Gertsen en getuigenverklaringen van andere vrouwen, blijkt hoe de Raad voor de Kinderbescherming alles in werking zette om kinderen bij hen weg te halen en te houden. Dit heeft bij de vrouwen, kinderen en andere betrokkenen groot leed veroorzaakt.

Trudy Scheele-Gertsen en Bureau Clara Wichmann stellen de Staat aansprakelijk voor het leed dat Trudy en de duizenden andere vrouwen is aangedaan.

Stand van zaken

Op 26 januari 2022 oordeelde de rechtbank dat de Raad voor de Kinderbescherming, en dus de Staat, niet structureel juridisch verwijtbaar heeft gehandeld, omdat de handelswijze van de Raad voor de Kinderbescherming samen zou hangen met de tijdgeest. Hiermee wees de rechtbank de vorderingen van Scheele-Gertsen en Bureau Clara Wichmann af.

Bureau Clara Wichmann en Trudy Scheele-Gertsen zijn in het voorjaar van 2023 in hoger beroep gegaan tegen deze uitspraak om de Staat alsnog aansprakelijk te houden voor het onrecht dat deze moeders is aangedaan.

Advocatenkantoor Stibbe staat met een team van vier advocaten Bureau Clara Wichmann pro bono bij in deze zaak. Lisa-Marie Komp van advocatenkantoor Prakken d'Oliveira staat Trudy-Scheele-Gertsen bij. Om deze zaak te financieren heeft Bureau Clara Wichmann in 2020 en 2021 ook een crowdfunding actie uitgezet.

X IN GEBOORTEAKTE EN PASPOORT

Voor non-binaire personen, transpersonen en alle gender expansieve personen is het nog altijd moeilijk om in plaats van een M of V een X in identiteitsdocumenten te krijgen. Er moet eerst een verklaring worden aangevraagd van een deskundige en een dergelijke wijziging kan alleen worden toegewezen door een rechter, na een lange juridische procedure.

Mensen zijn zelf expert over hun eigen gender en moeten dus zelf kunnen bepalen wat hun genderregistratie is. Daarom is Bureau Clara Wichmann met twee eisers een procedure begonnen, met als doel een principiële uitspraak die kiezen voor een X in het paspoort toegankelijk maakt. De minister wilde immers internationale- en juridische ontwikkelingen afwachten voor beleidswijziging.

Op 22 december 2021 deed de Rechtbank Arnhem al uitspraak in de verzoekschriftprocedure voor Ryan: diens verzoek tot het registreren van een X in diens geboorteakte en paspoort werd toegekend. Dit gebeurde zonder dat een deskundigenverklaring werd vereist door de Rechtbank. Dit is goed nieuws voor Ryan en voor andere non-binaire personen die een X in hun documenten willen in plaats van M of V.

Stand van zaken:

Op 7 april oordeelde ook de Rechtbank Zwolle dat Storm Vogel een X in hun geboorteakte en paspoort mocht laten registreren. Die uitspraak deed Rechtbank Zwolle ondanks de teleurstellende uitspraak van de Hoge Raad in maart 2022. Ook was de eigen verklaring over de genderbeleving voldoende, in plaats van de eerdere verplichte deskundigenverklaring. Dit is niet alleen ontzettend goed nieuws voor Storm, maar ook een belangrijke stap voor andere non-binaire personen die hun gender registratie in hun documenten willen wijzigen naar een X.

Advocaten van Van Doorne stonden Ryan en Storm pro bono bij in deze rechtszaak

SILICONENZAAK

Bureau Clara Wichmann is met steun van Stichting SVS / Meldpunt Klachten Siliconen een collectieve actie tegen farmaceut Allergan gestart. Allergan is de producent van Biocell borstimplantaten. Deze implantaten zijn sinds 2018 in Europa verboden omdat ze een zeldzame vorm van lymfeklierkanker kunnen veroorzaken.

Biocell borstimplantaten van Allergan (McGhan en Inamed) zijn sinds 2018 in Europa verboden. Dit zijn implantaten met een getextureerde, ruwe buitenkant. De reden voor dit verbod is dat deze implantaten een zeldzame vorm van lymfeklierkanker kunnen veroorzaken. Deze vorm van lymfeklierkanker heet BIA-ALCL. Het risico op BIA-ALCL is ruim 466 keer groter dan bij mensen zonder deze implantaten.

In Nederland hebben naar schatting 60.000 mensen Biocell borstimplantaten gekregen. Bij tientallen mensen is inmiddels BIA-ALCL geconstateerd. Allergan laat deze mensen in de kou staan. Ook mensen die nog niet ziek zijn geworden en van deze gevaarlijke implantaten af willen, moeten dit zelf betalen.

Bureau Clara Wichmann komt, met steun van Stichting Meldpunt Klachten Siliconen en de Borstkankervereniging, op voor deze mensen door via een collectieve actie schadevergoeding te vorderen van de farmaceut. Gedupeerden kunnen zich melden op www.siliconenzaak.nl.

Stand van zaken

In januari 2022 organiseerden wij een livestream waarin vragen konden worden gesteld aan Bureau Clara Wichmann en Jantina Hiemstra (als advocaat bij advocatenkantoor Hausfeld betrokken bij deze rechtszaak) over de rechtszaak tegen Allergan vanwege hun ziekmakende borstimplantaten. Er bleek veel behoefte te zijn om ook medische vragen te kunnen stellen, en vooral om elkaar te kunnen ontmoeten.

In mei 2022 organiseerden wij daarom een bijeenkomst in Utrecht. Deze bijeenkomst stond in het teken van medische vragen, waar artsen en andere experts uitleg gaven over breast implant illness en andere (mentale) klachten. In december 2022 heeft Bureau Clara Wichmann de dagvaarding in deze zaak uitgebracht. beraden zich nu op hoger beroep. Bureau Clara Wichmann blijft erbij dat de Raad voor de Kinderbescherming en daarmee de Staat aansprakelijk is voor dit onrecht.

ONGELIJKE BELONING DOOR WEHKAMP IS DISCRIMINATIE

Een vrouwelijke medewerker van Wehkamp verdiende 1000 euro per maand minder dan haar mannelijke collega met hetzelfde werk. Na het oordeel van Rechtbank Overijssel dat er geen sprake was van discriminatie, spande de vrouw met steun van Bureau Clara Wichmann een procedure aan bij het College voor de Rechten van de Mens.

Het College oordeelde in september 2022 dat er wel degelijk sprake was van discriminatie. Dit oordeel bood een goede uitgangspositie in de hoger beroepszaak bij het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.

Stand van zaken

Na het oordeel van het College voor de Rechten van de Mens besloot Wehkamp aan alle vorderingen van de vrouw te voldoen. Wehkamp betaalde het volledig achterstallig salaris, een aanvullende ontslagvergoeding en alle proces- en advocaatkosten. Een totaalbedrag van 113.000 euro.

RECHTSPOSITIE PGB-ZORGVERLENERS

In 2020 stapte Carol Kollmann met steun van Bureau Clara Wichmann en de Vereniging voor Vrouw en Recht naar de rechter. Kollmann werkte als thuishulp voor een oudere vrouw, die daarvoor een persoonsgebonden budget (PGB) kreeg. Toen de vrouw naar een verzorgingstehuis ging, kwam Kollmann zonder werk te zitten. Bij het UWV kwam zij erachter dat ze geen recht bleek te hebben op een WW-uitkering, omdat haar werk onder de Regeling dienstverlening aan huis zou vallen.

Circa 60.000 PGB-zorgverleners vallen onder de Regeling dienstverlening aan huis, terwijl deze zorg een overheidstaak is en deze regeling niet bestemd is voor deze groep. Door de Regeling zijn deze PGB-zorgverleners goedkoper dan gewone werknemers. De overheid bespaart op de kosten voor de mogelijke uitkeringen die in de verschillende wetten zijn geregeld. Dit betekent echter ook dat deze zorgverleners geen sociaal vangnet hebben.

Volgens Bureau Clara Wichmann en Vereniging voor Vrouw en Recht is de regeling dienstverlening aan huis onrechtmatig en discriminatoir. Bovendien wordt deze ten onrechte toegepast op ongeveer 60.000 mensen die werken voor personen die hun hulp en zorg betalen uit een persoonsgebonden budget.

Op 16 december 2021 deed de Rechtbank Rotterdam uitspraak in de zaak over de rechtspositie van huishoudelijk werkers, specifiek de positie van PGB-zorgverleners. De rechter oordeelde dat Kollmann wel recht heeft op een WW-uitkering, en dat de Regeling dienstverlening aan huis ervoor zorgde dat zij werd gediscrimineerd ten opzichte van andere werknemers. Inmiddels is hoger beroep ingesteld door het UWV.

Stand van zaken

In 2022 ligt de zaak ter beoordeling voor bij de Centrale Raad van Beroep. Het is voor de tienduizenden PGB-zorgverleners van groot belang dat de uitspraak van de rechter daar stand houdt.

Inmiddels weten wij dat met de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep in 2023 het oordeel van de rechter in stand blijft. Dit is een zeer positieve ontwikkeling voor die tienduizenden PGB-zorgverleners.

Advocaten van Houthoff staan Carol Kollmann pro bono bij in deze rechtszaak

TURKSE MEISJESNAAM

Bureau Clara Wichmann vindt dat vrouwen te allen tijde hun achternaam moeten kunnen behouden. Het Bureau ondersteunt daarom een zaak van een vrouw die na haar echtscheiding haar Turkse meisjesnaam probeert terug te krijgen. Veel bipatride vrouwen die op basis van buitenlands recht door een huwelijk hun meisjesnaam zijn verloren, komen na de echtscheiding voor hoge kosten (€ 835) te staan om hun eigen achternaam weer terug te krijgen.

Deze hoge financiële drempel is volgens het Bureau in strijd met artikel 8 van het EVRM en artikel 16 van het VN-Vrouwenverdrag. Met de teleurstellende uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak uit 2018 zijn de nationale rechtsmiddelen uitgeput.

Stand van zaken

Op 17 november 2020 hebben wij een klacht ingediend bij het CEDAW-comité vanwege schending van het VN-Vrouwenverdrag. De Staat heeft in 2021 op de klacht gereageerd, zij stelt dat de klacht van de vrouw bij CEDAW-comité niet ontvankelijk zou zijn. De vrouw en het Bureau hebben hierop een schriftelijke reactie gestuurd, samen met de advocaat. Wij wachten nog altijd op uitspraak van het CEDAW-comité.

**Gratis anticonceptie is
#eenzaakvooriedereen**

ANTICONCEPTIE: EEN ZAAK VOOR IEDEREEN

Bureau Clara Wichmann heeft samen met De Goede Zaak, Women INC., het Humanistisch Verbond, de Nederlandse Vrouwenraad en namens 7300 mede-eisers hoger beroep ingesteld in de rechtszaak voor gratis anticonceptie.

3 SAMENWERKINGEN

VROUWENRECHTSWINKEL AMSTERDAM

Bij de Vrouwenrechtswinkel, een samenwerking tussen Bureau Clara Wichmann, Amsterdam Law Hub (Universiteit van Amsterdam) en de gemeente Amsterdam, kunnen vrouwen terecht met al hun juridische vragen of met vragen waarvan zij vermoeden dat deze een juridische component hebben. De juridisch adviseurs geven hier gratis juridisch advies op maat. De adviseurs zijn rechtenstudenten die worden ondersteund door een juridisch expert en door een groeiend netwerk van aan de rechtswinkel verbonden advocaten en vrouwenorganisaties.

Met onze Vrouwenrechtswinkel wonnen wij op 8 september de Gouden Zandloper in de categorie Access to Justice.

ALLIANTIE 'SAMEN WERKT HET!'

De Alliantie Samen Werkt Het! is een samenwerking tussen WOMEN Inc., Movisie, Wo=Men, NVR en ons Bureau. In 2018 is deze alliantie voor een periode van vijf jaar een strategisch partnerschap aangegaan met het Ministerie van OCW met als doel een betere balans tussen werk- en zorgtaken, met name voor vrouwen die in een financieel lastig parket zitten.

Wij organiseren expertmeetings, verrichten juridisch onderzoek en werken aan digitale toegang tot juridische informatie voor vrouwen zoals met het platform VraagClara. Met VraagClara willen we gratis, laagdrempelige juridische ondersteuning aan vrouwen bieden. Het platform moet worden ontwikkeld binnen de nieuwe alliantie Financieel Sterk door Werk die in 2023 van start gaat.

DE GOEDE ZAAK

De Goede Zaak is een progressieve burgerbeweging die onafhankelijk is van politieke partijen, de belangen van progressief Nederland verdedigt en in staat is druk uit te oefenen op onze leiders. Een beweging die strijdt voor concrete maatschappelijke

verandering en die bouwt aan een eerlijke, inclusieve, duurzame en democratische samenleving.

Samen met De Goede Zaak voeren wij de rechtszaak tegen de Staat rondom gratis anticonceptie voor iedereen. Wij voerden samen campagne via eenzaakvooriedereen.nl.

VERENIGING VOOR VROUW EN RECHT

De Vereniging voor Vrouw en Recht 'Clara Wichmann' (VVR) is een platform van juristen met interesse voor vrouw en recht in Nederland. De Vereniging stelt zich ten doel de rechtspositie van vrouwen te verbeteren en een netwerk aan juristen en aanverwanten met interesse voor vrouw en recht te bieden. Er is inhoudelijke samenwerking tussen het bestuur van de Vereniging Vrouw en Recht en het bestuur van Bureau Clara Wichmann. Beide organisaties zijn voortgekomen uit het voormalige Clara Wichmann Instituut.

Samen met de VVR voeren wij de rechtszaak voor de circa 60.000 PGB-zorgverleners die nu onder de Regeling Dienstverlening aan huis vallen, terwijl deze zorg een overheidstaak is en deze regeling niet bestemd is voor deze groep.

WOMEN ON WAVES

Women on Waves is een stichting zonder winstbejag die zich bezighoudt met de mensenrechten van vrouwen. Haar taak is het voorkomen van ongewenste zwangerschap en onveilige abortus, overal ter wereld. Women on Waves werd in 1999 opgericht door abortusarts Rebecca Gomperts.

Samen met Women on Waves voeren wij verschillende rechtszaken rondom zelfbeschikking en abortus.

PUBLIC INTEREST LITIGATION PROJECT (PILP) VAN HET NEDERLANDS JURISTEN COMITÉ VOOR DE MENSENRECHTEN (NJCM)

Het PILP van het NJCM voert strategische procedures voor mensenrechten in Nederland. Deze procedures hebben betrekking op verschillende thema's, waaronder privacy, het recht op demonstratie, stateeloosheid, maar ook op vrouwenrechten. Op die dossiers werkt het PILP in de regel altijd samen met Bureau Clara Wichmann.

In 2019 hebben Bureau Clara Wichmann en PILP gezamenlijk bezwaar gemaakt tegen het subsidiebesluit op grond waarvan het ministerie VWS het Nu Niet Zwanger programma uitrolt. Na deze succesvolle procedure heeft de overheid nieuwe verplichtingen opgelegd aan het 'Nu Niet Zwanger' project.

HOGER BEROEP IN RECHTZAAK GEDWONGEN AFSTAND.

Bureau Clara Wichmann en Trudy Scheele-Gertsen zijn in het voorjaar van 2023 in hoger beroep gegaan tegen de uitspraak van de rechtbank Den Haag om de Staat alsnog aansprakelijk te houden voor het onrecht dat vrouwen in Nederland tussen 1956-1984 is aangedaan toen zij gedwongen werden afstand van hun kinderen te doen.

4

PROJECTEN
EN ACTIES

5 MAART: WOMEN'S MARCH AMSTERDAM

Bij de Women's March in Amsterdam sprak onze jurist Femke Zeven over veiligheid voor vrouwen, de huidige wet- en regelgeving en wat hierin nog nodig is.

8 MAART: INTERNATIONALE VROUWENDAG

Tijdens Femtopia, een feministisch evenement in Pakhuis de Zwijger in Amsterdam, hielden onze juristen Rajae Azaroual en Femke Zeven een interactieve talk over (gender)gelijke toegang tot het recht. Ook stonden een aantal juridische adviseurs van de Vrouwenrechtswinkel Amsterdam op de informatiemarkt van het event om meer te vertellen over het werk van de Vrouwenrechtswinkel Amsterdam.

23 MAART: OPROEP AAN VERLOSKUNDIGEN EN DE TWEEDE KAMER

Omdat op 21 maart liet Minister Kuipers weten dat hij de integrale bekostiging per 2023 definitief wil invoeren, vroegen wij in een brief de Tweede Kamer op om dit besluit te heroverwegen én riepen we verloskundigen op om in verzet te komen. Twee maanden later steunden wij de stakende verloskundigen.

2 JUNI: BIJEENKOMST OVER RECHTSZAKEN HUISHOUDELIJK PERSONEEL

Wij namen deel aan bijeenkomst van Vereniging voor Vrouw en Recht in Utrecht over de uitspraken over de rechtspositie van huishoudelijk personeel.

16 JUNI: BIJEENKOMST EN PREMIÈRE 'BEKLEMD'

Wij organiseerden een bijeenkomst bij de filmpremière van "Beklemd". Een korte documentaire over de obstakels die vrouwen moeten overwinnen bij het combineren van werk en zorg. De documentaire is gemaakt in opdracht van Samen Werkt Het/Ditwerkwel.nl.

16 JUNI: MAAK ABORTUS VRIJ TOEGANKELIJK VOOR ALLE IN NEDERLAND WOONACHTIGE VROUWEN

Wij boden minister Kuipers een brief aan met de oproep om ervoor te zorgen dat abortus vrij toegankelijk is voor alle vrouwen die in Nederland wonen. Dit deden we met een brede coalitie van maatschappelijke organisaties waaronder Rutgers, Fiom, Bureau Clara Wichmann, het Nederlands Genootschap van Abortusartsen (NGvA), de Koninklijke Nederlandse Organisatie van Verloskundigen (KNOV) en vele abortusklinieken.

21 JUNI: VERANKER EN BESCHERM HET RECHT OP ABORTUS OOK IN EUROPA

In de VS is de landelijke toegang tot abortus niet langer gewaarborgd. Wij werken als amicus mee ter ondersteuning van de Jackson Women's Health Organization in deze rechtszaak.

Wij zien op verschillende plekken in de wereld dat het recht op abortus niet vanzelfsprekend is. In Nederland staat abortus nog steeds in het Wetboek van Strafrecht en de anti-abortuslobby laat steeds luider van zich horen. Daarom ondertekenden we de call to action op initiatief van het Center for Reproductive Rights met de oproep om het recht op abortus ook in Europa beter te verankeren en te beschermen.

26 JUNI: STEUN VOOR RECHTEN HUISHOUDELIJK WERKERS

Samen met FNV en Fair Work riepen wij iedereen met een huishoudelijk werker op om extra goed te letten op haar rechten. De flyers werden uitgedeeld door Domestic Workers Netherlands en Wonda Collective in Den Haag en Amsterdam.

2 JULI: DEMONSTRATIE OP DE DAM OM ABORTUS UIT HET WETBOEK VAN STRAFRECHT TE HALEN

Wij waren aanwezig bij de demonstratie op de Dam in Amsterdam en riepen iedereen op om de petitie van het Humanistisch Verbond te tekenen om abortus uit het Nederlandse Wetboek van Strafrecht te halen.

10 OKTOBER: PANELDISCUSSIE EINDELIJK EEN UITKERING

Wij namen deel aan de paneldiscussie van de Vereniging Vrouw en Recht naar aanleiding van de publicatie Eindelijk 'n uitkering! Het verhaal van 15 jaar procederen, lobby en actie voor de uitkeringsrechten van zwangere zelfstandigen.

5

IN DE MEDIA

Ook in 2022 heeft Bureau Clara Wichmann en haar rechtszaken regelmatig media-aandacht ontvangen. Een greep uit de artikelen en media uitzendingen van dit jaar.

- **Jinek:** Mirjam Admiraal, de vrouwelijke bedrijfsjurist, deed haar verhaal ook aan tafel bij Jinek
- **Jinek:** Stappen vooruit tegen seksuele intimidatie; 'Komt een vrouw bij de rechter'
- **Jinek:** Onze jurist Rajae Azaroual vertelt meer over de wetgeving rondom ongelijke beloning. Loonkloof: 'Onze huidige wet heeft onvoldoende effect'
- **Over de vrouwenrechtswinkel:** Lover, De ongelijke toegang tot rechtshulp voor vrouwen
- **Nu.nl:** Artikel of het recht op abortus onder druk staat in Nederland met Aniek de Ruijter
- **RTL nieuws:** Over rechten op abortus
- **NRC:** Over de Vrouwenrechtswinkel Amsterdam
- **Advocatie:** Nieuwsbericht over access to justice award voor Vrouwenrechtswinkel Amsterdam
- **De Correspondent:** Aniek de Ruijter vertelt met Bregje Hofstede over het belang echt op abortus
- **Radar:** Dagvaarding Siliconenzaak; Uitzending
- **Radar:** Dagvaarding Siliconenzaak; Artikel
- **NRC:** Dagvaarding siliconenzaak
- **Margriet:** Interview Marjon, borstimplantaten
- **De Westkrant:** Over de Vrouwenrechtswinkel
- **AD:** Over siliconenzaak
- **Noordhollands Dagblad:** Over siliconenzaak
- **Linda:** Over siliconenzaak
- **RTL nieuws:** Over siliconenzaak
- **AD:** Opiniestuk abortuspil

Daarnaast hebben we ook in 2022 deelgenomen aan verschillende (live) programma's, activiteiten, podcasts, evenementen en publicaties. Een greep uit onze activiteiten:

- **Podcast DAMN HONEY:** Rajae Azaroual over de vrouwenrechtswinkel
- **NOS, radio 1 journaal:** Advocaat Jantina Hiemstra vertelde over de Siliconen zaak
- **AD:** Over de abortuspil in de huisarts schreven wij samen met zestien andere maatschappelijke organisaties dit opiniestuk.

BUREAU CLARA WICHMANN

JAARVERSLAG 2022